

besluit

Datum
15-02-2018

Zaaknummer
4469754001

Betreft
Besluit aanwijzen
rijksmonument

Monumentnummer(s)
532277

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap besluit, gelet op artikel 9.3, eerste lid, onder a, van de Erfgoedwet in samenhang met artikel 3, eerste lid, van de Monumentenwet 1988, het onderstaande monument aan te wijzen als rijksmonument.

Het betreft:

- Rijksmonumentnummer 532277, Noord Brabantlaan 1 A, 5652 LA Eindhoven

Rijksmonumentnummer

532277

Adres

Noord Brabantlaan 1 A

5652 LA EINDHOVEN

Gemeente

Eindhoven

Provincie

Noord-Brabant

Kadastrale aanduiding*Kadastrale gemeente*

STRIJP

STRIJP

Sectie Kad. object App. Grondperc.

C 4315

C 4316

**Rijksdienst voor het
Cultureel Erfgoed**
Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap**Datum**

15-02-2018

Zaaknummer

4469754001

BetreftBesluit aanwijzen
rijksmonument**Monumentnummer(s)**

532277

Naam van het rijksmonument

Evoluon

Omschrijving

Het Evuon, bestaande uit tentoonstellingsgebouw op
twaalfhoekige/cirkelvormige grondslag met luifel en met een doorgang verbonden
L-vormig faciliteitengebouw aan de westzijde, een rechthoekig terras met
ingangstrap, vlonder en hemelwatervergaarbak, mast en vijver en sculptuur.

	rijksmonument
	kadastrale grens
	voorlopig kadastrale grens
A 00000	perceelnummer

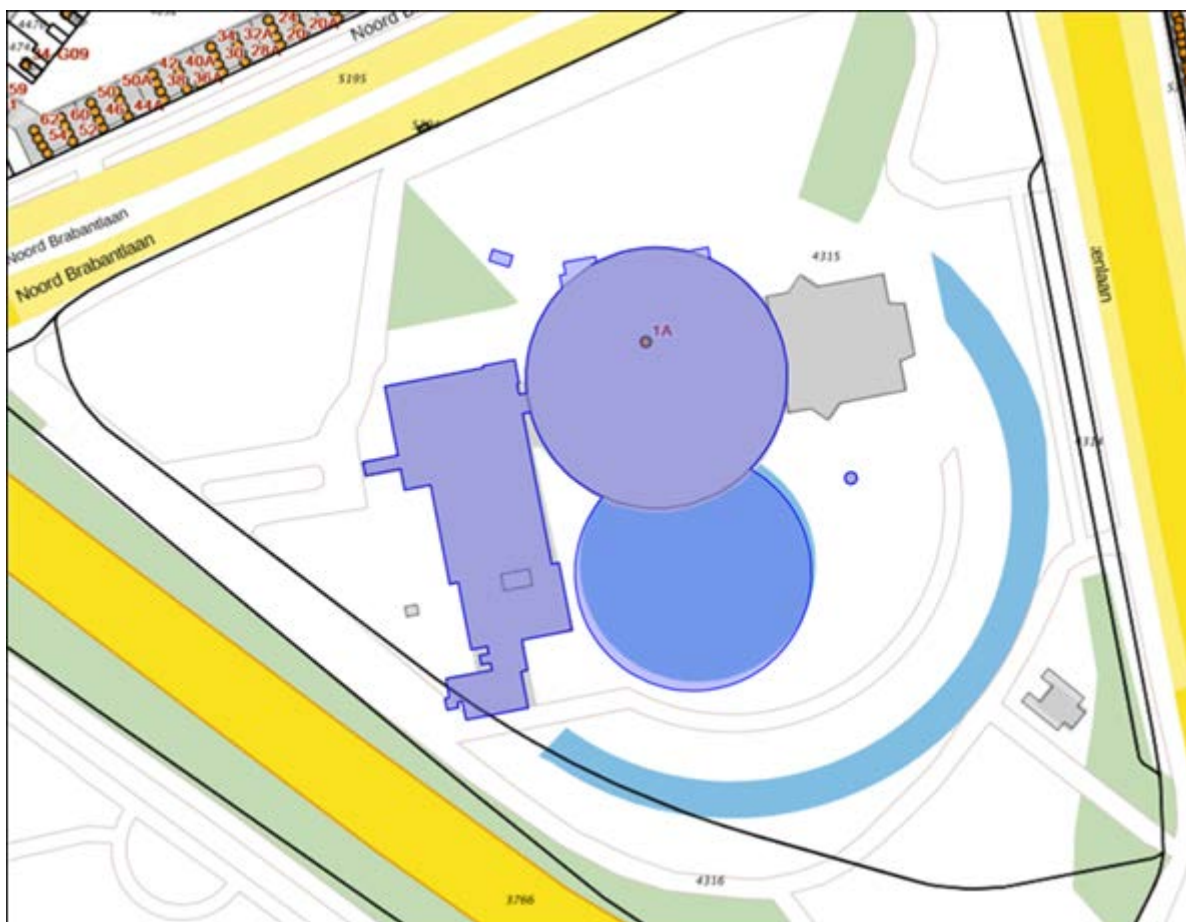
**Rijksdienst voor het
Cultureel Erfgoed**
Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap

Datum
15-02-2018

Zaaknummer
4469754001

Betreft
Besluit aanwijzen
rijksmonument

Monumentnummer(s)
532277

Motivering

Aanleiding

De aanwijzing gebeurt op voorstel van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, in het kader van het aanwijzingsprogramma voor monumenten uit de periode 1959 tot en met 1965. Op 24 december 2014 is de aanwijzingsprocedure, bedoeld in de Monumentenwet 1988 (artikel 3), gestart.

Aanwijzingsbeleid

Vanaf 1 januari 2013 geldt de Beleidsregel aanwijzing beschermde monumenten 2013, beleidsregel van de Minister van OCW van 15 februari 2013, Staatscourant 26 februari 2013, nr.5217 (hierna: Beleidsregel 2013).

Op grond van de Beleidsregel 2013 (artikel 5, eerste lid) vindt aanwijzing als beschermd monument plaats van een monument dat is vervaardigd vanaf 1940, indien:

- a. het monument is opgenomen in een aanwijzingsprogramma, of
- b. het monument:
  1. vanwege zijn schoonheid, betekenis voor de wetenschap of cultuurhistorische waarde kan worden aangemerkt als een nationaal of internationaal erkend kenmerkend monument van de Nederlandse architectuur, stedenbouw, landinrichting, bouwtechniek of ruimtegebonden kunst, en
  2. vergelijkbare monumentale waarde heeft als de gebouwde monumenten die behoren tot de ongeveer 100 meest waardevolle monumenten die zijn gebouwd in de periode van 1940 tot en met 1958, bedoeld in de Tijdelijke beleidsregel aanwijzing beschermde monumenten 2007 (artikel 3, onderdeel b).

Op grond van de Beleidsregel 2013 (artikel 5, tweede lid) is een aanwijzingsprogramma als bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, in elk geval het aanwijzingsprogramma voor monumenten uit de periode 1959 tot en met 1965.

In dit geval is het monument opgenomen in het aanwijzingsprogramma voor monumenten uit de periode 1959 tot en met 1965.

Op grond van de Beleidsregel 2013 (artikel 6, tweede lid) past de Minister bij het opstellen van een aanwijzingsprogramma voor monumenten uit de periode 1959 tot en met 1965, bedoeld in artikel 5, tweede lid, de volgende criteria toe:

- a. het desbetreffende monument is een evidente mijlpaal in de ontwikkeling van de architectuur, stedenbouw, landinrichting, bouwtechniek of ruimtegebonden kunst in Nederland, wat onder meer blijkt uit een vooraanstaande positie en duiding in de nationale en internationale vakliteratuur, of
- b. het desbetreffende monument is een essentieel toonbeeld van de cultuurhistorische of sociaalhistorische ontwikkelingen van de wederopbouwperiode in Nederland.

Horen van belanghebbenden

Ter voldoening aan het bepaalde in de Monumentenwet 1988 (artikel 3, vierde lid), heeft het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Eindhoven belanghebbenden op de hoogte gesteld van de aanwijzingsprocedure en hen in de gelegenheid gesteld zich te doen horen.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap

Datum
15-02-2018

Zaaknummer
4469754001

Betreft
Besluit aanwijzen
rijksmonument

Monumentnummer(s)
532277

De eigenaar heeft geen bezwaar tegen aanwijzing als rijksmonument op voorwaarde dat de door hem aangegeven aanpassingen in de beschrijving en waardering overgenomen worden.

Advies gemeente

Burgemeester en wethouders van Eindhoven hebben bij brief d.d. 3 december 2015 positief geadviseerd ten aanzien van aanwijzing als beschermd monument. Het voorstel is voorgelegd aan de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit, die het voornemen om het Evoluon aan te wijzen als rijksmonument van harte ondersteunt. Het standpunt van de commissie wordt onderschreven door het College van B&W.

Advies provincie

Ingevolge de Monumentenwet 1988 (artikel 3, tweede lid) is aan gedeputeerde staten niet gevraagd te adviseren, omdat het object niet buiten de krachtens de Wegenverkeerswet 1994 vastgestelde bebouwde kom ligt.

Advies Raad voor Cultuur

De Raad voor Cultuur heeft bij brief d.d. 16 juni 2016 positief geadviseerd ten aanzien van aanwijzing als beschermd monument. In het advies schrijft de raad dat het Evoluon grotendeels gaaf bewaard is gebleven. De vormgeving en constructie is uniek in Nederland. De raad acht het Evoluon in Eindhoven bijzonder en van nationale betekenis.

Waardering

I Cultuurhistorische waarde: belang van het object/complex

Het Evoluon staat symbool voor een tijdperk waarin Philips en de regio Eindhoven op vele gebieden met elkaar waren verstrengeld. Het is typerend voor het vooruitgangdenken van zijn tijd. Door zijn uiterlijk moest het Evoluon het publiek, met name de jeugd, aanspreken en de toekomstige ontwikkelingen in de techniek uitbeelden. Jarenlang was het Evoluon een bekende toeristische attractie. Men kon hier interactief kennismaken met techniek op een wijze die voor de jeugd aansprekend was: leren werd een belevenis. Met zijn combinatie van tentoonstellingsfunctie en faciliteiten om te pauzeren op het terras aan de vijver of in de horeca- en ontvangstfaciliteiten in het facilitatengebouw liep het Evoluon ver voor op zijn tijd. Het trok internationaal de aandacht.

Het Evoluon is een waagstuk in de ontwikkeling van de bouwtechniek, vanwege de voorgespannen geprefabriceerde betonelementen. Het tentoonstellingsgebouw is typerend voor de ontwikkeling van het construeren van schaalconstructies. Het Evoluon is innovatief vanwege de zeer gedurfde vormgeving en constructie waarvoor nieuwe rekenmodellen werden ontwikkeld. Het was een geïntegreerd ontwerp van bouwkundigen, werktuigkundigen en electrotechnici. Ook is de combinatie van functies binnen het Evoluon innovatief.

Tot het begin van de jaren 80 is het Evoluon een onvergetelijke publieksattractie geweest. Een hele generatie maakte hier kennis met een veelheid aan thema's van de welvaartsstaat en de technische vooruitgang.

Het Evoluon is een mijlpaal in de ontwikkeling van de architectuur en bouwtechniek en tevens een essentieel toonbeeld van de cultuurhistorische ontwikkeling van de wederopbouwperiode in Nederland.

**Rijksdienst voor het
Cultureel Erfgoed**
Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap

Datum
15-02-2018

Zaaknummer
4469754001

Betreft
Besluit aanwijzen
rijksmonument

Monumentnummer(s)
532277

II Architectuur- en kunsthistorische waarde: (bijzonder) belang van het object/complex

Het tentoonstellingsgebouw is van belang voor de geschiedenis van de architectuur en de bouwtechniek, vanwege het bijzondere futuristische ontwerp en de gedurfde constructie.

Het Evoluon is een bijzonder ontwerp in het oeuvre van L.C. Kalff als industrieel vormgever in dienst van Philips en architect L.L.J. de Bever. Met het ontwerp gaven zij vorm aan hun opdracht een spectaculair gebouw te maken.

Het tentoonstellingsgebouw is met het facilitengebouw, mast en vijver als geheel ontworpen en vormt in vorm en compositie een indrukwekkend en harmonisch geheel, waarbij de vijver het tentoonstellingsgebouw spiegelt. Binnen de compositie neemt het schotelvormige tentoonstellingsgebouw op de open V-vormige kolomstructuur een centrale plaats in.

In het interieur van het tentoonstellingsgebouw is de ruimtelijke beleving van belang, bestaand uit de beleving vanuit de open met V-vormige pilaren omgeven entreeruimte naar boven, waar zich dan een koepel met overspannen ruimte ontvouwt, met daarin de cirkelvormig gestapelde terrassen. De lift, trap en klimaatschacht benadrukken de beweging van de hal naar de koepel. De compositorische opzet met het schaaldak met de zeshoekige koepелеlementen en de concentrische balkons is van belang. In het facilitengebouw is de beleving van de hypparschalen (met glas ertussen zodat zij de indruk wekken vrijstaande parasols te zijn) van belang.

Het Evoluon is van belang vanwege de toegepaste monumentale kunst. De fraaie bronzen toegangsdeuren symboliseren de vooruitgang door techniek.

Het beeldhouwwerk "Sonnenscheibe" verfraait het aanzicht aan de zijde van de ingang. In het gebouw bevinden zich een glasappliqué van Andreoli en de kunstwerken van geëst glas van Brigitte Kleyn-Altenburger. Op de klapdeuren zijn deurgrepen aangebracht met daarop het (oorspronkelijke) logo van het Evoluon.

Het materiaalgebruik drukt het moderne karakter van het gebouw uit met het gebruik van beton, glas en staal en waar het nodig was voor de akoestiek ook hout.

Er is sprake van een totaalontwerp, waarbij de samenhang tussen de open, lichte hal onder de schotel, met uitzicht op de vijver en de meer gesloten tentoonstellingsruimten in de schotel, met bijzondere functionele ruimten in het facilitengebouw, zich in in- en exterieur manifesteert. De doorzichten in het gebouw en de uitzichten naar buiten zijn van belang.

III Situationele en ensemblewaarde

De gebouwen hebben een onverbreekelijke samenhang met de cirkelvormige vijver, die dezelfde doorsnede kent als het tentoonstellingsgebouw en onderdeel uitmaakt van het waterafvoersysteem. Doordat de schotel met de ingang en de foyer hoger liggen dan het omliggende terrein wordt de imposante uitstraling versterkt.

Het Evoluon is beeldbepalend voor de skyline van dit deel van Eindhoven. Ten opzichte van de omliggende wegendriehoek is het van belang door zijn kenmerkende alzijdigheid. De schotel heeft dezelfde doorsnede als de vijver.

De technische mast completeert het geheel doordat die door de hoogte en plaats een contrast vormt.

**Rijksdienst voor het
Cultureel Erfgoed**
Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap

Datum
15-02-2018

Zaaknummer
4469754001

Betreft
Besluit aanwijzen
rijksmonument

Monumentnummer(s)
532277

Het Evoluon is vrij gelegen in een groenaanleg (de groenaanleg is niet beschermd), daardoor is er sprake van een situationele waarde van het gebouwencluster. De vrije ligging van de objecten op het driehoekige grondstuk is onderdeel van het ontwerpconcept.

IV Gaafheid en herkenbaarheid: belang van het object/complex

Het Evoluon is vrijwel gaaf in constructief, materieel en technisch opzicht (met uitzondering van de uitbreiding van het facilitengebouw). De oorspronkelijke functie, expositiegebouw voor technische ontwikkeling, is met name bij het tentoonstellingsgebouw goed herkenbaar, onder meer door de constructief belangrijke betonnen tentoonstellingsgalerijen in het interieur. Het samenstel van gebouwen en kleinere bouwwerken is vrijwel gaaf, wel is er een aanbouw toegevoegd. Het auditorium aan de andere zijde van het tentoonstellingsgebouw maakt onderdeel uit van het oorspronkelijke ontwerpconcept, maar is pas decennia later gebouwd.

V Zeldzaamheid

Zowel qua vormgeving als constructie is het Evoluon een uniek en spectaculair geheel in Nederland.

Overwegingen

Aan de overwegingen van de Monumentenwet 1988 ligt onder meer ten grondslag het meer betrekken van lagere overheden bij het behoud van monumenten. In de Memorie van Toelichting wordt het grote belang gememoreerd dat in de huidige wet wordt gehecht aan de inbreng van vooral de gemeente over de aanwijzing. Hoewel op rijksniveau over het al dan niet beschermen wordt beslist, komt aan de adviezen van de lagere overheden een invloedrijke plaats toe. Slechts op zwaarwegende gronden zal de minister van die adviezen kunnen afwijken. In dit geval bestaat daartoe geen aanleiding.

Tijdens de hoorzitting van de gemeente heeft Royal Haskoning DHV als vertegenwoordiger van de eigenaar Koninklijke Philips Electronics N.V. verzocht de beschrijving en waardering op meerdere punten aan te passen. Naar aanleiding van dit verzoek zijn de beschrijving en waardering nogmaals aangepast en verduidelijkt. In de beschrijving wordt de benaming *Evoluon* gehanteerd wanneer het gehele monument wordt bedoeld.

De term *tentoonstellingsgebouw* wordt gebruikt voor het schotelvormige gebouw, en de term *facilitengebouw* wordt gebruikt voor het L-vormige gebouw met het platte dak. Om mogelijke verwarring te voorkomen wordt hieronder op een aantal punten ingegaan dat tijdens de hoorzitting aan bod kwam.

Hoofdlijn van het commentaar van Royal Haskoning DHV is dat de eigenaar duidelijk gespecificeerd wil hebben welke gebouwen of gebouwdelen in de beschrijving worden bedoeld en dat per onderdeel wordt aangegeven (ook voor het interieur) wat tot de bescherming behoort en wat niet. In de inspraakreactie is gesteld dat het voor Philips van belang is dat enkel het oorspronkelijke ontwerp beschermenswaardig is. Echter: een ontwerp kan niet worden beschermd. De begrenzing van de bescherming uit hoofde van de Monumentenwet 1988 volgt de begrenzing van onroerende zaken. Een beschermd monument betreft altijd een onroerende zaak en omvat alles wat daarvan bestanddeel is. Binnen die begrenzing kunnen zich ook aanbouwen bevinden die niet van monumentale waarden zijn. Het is niet mogelijk een deel van een onroerende zaak uit te sluiten

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap

Datum
15-02-2018

Zaaknummer
4469754001

Betreft
Besluit aanwijzen
rijksmonument

Monumentnummer(s)
532277

van de bescherming. De aanbouw die in de jaren 90 van de vorige eeuw is gerealiseerd bij het facilititeitengebouw (het L-vormige gebouw) bezit geen monumentale waarde, maar kan niet worden uitgesloten van de bescherming omdat het onderdeel is van een onroerende zaak. Dat betekent evenwel dat bij de vraag of een omgevingsvergunning nodig is, dan wel bij een vergunningsaanvraag, voor ingrepen met betrekking tot dit deel van het beschermde monument door de gemeente als bevoegd gezag rekening wordt gehouden met het feit dat dit gedeelte geen monumentale waarden vertegenwoordigt.

In de inspraakreactie is tevens verzocht om delen van het interieur die bescherming genieten te benoemen. Het gehele gebouw met (onroerende) interieuronderdelen is beschermd. De aanwijzingsprocedure dient uitsluitend de vraag of het monument in zijn geheel voldoende monumentale waarde heeft voor aanwijzing als rijksmonument. Niet elk interieuronderdeel hoeft expliciet genoemd te worden om aan te geven dat dit onderdeel van monumentale waarde is. De waarde van hoofdzaken is in de waardering aangegeven. Originele onderdelen zijn van belang, ook als deze niet expliciet zijn genoemd. Recent toegevoegde onderdelen die onderdeel zijn van de onroerende zaak vallen ook onder de bescherming, maar hebben mogelijk geen of geringe monumentale waarde. Wat de kunstwerken betreft geldt dat de kunstwerken die aan zijn te merken als onroerende zaken, dan wel een bestanddeel vormen van een onroerende zaak, onder de bescherming vallen. Roerende zaken vallen niet onder de wettelijke bescherming als rijksmonument.

Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat de in dit besluit aangegeven waarden bescherming op grond van de Monumentenwet 1988 rechtvaardigen.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

Susan Lammers
algemeen directeur

**Rijksdienst voor het
Cultureel Erfgoed**
Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap

Datum
15-02-2018

Zaaknummer
4469754001

Betreft
Besluit aanwijzen
rijksmonument

Monumentnummer(s)
532277

Mocht u bezwaar hebben tegen dit besluit dan kunt u binnen zes weken na de dag waarop dit besluit u is toegezonden, een bezwaarschrift indienen. U richt dit schriftelijke bezwaar aan de minister van OCW en stuurt het onder vermelding van "Bezwaar", ter attentie van DUO, Postbus 30205, 2500 GE in Den Haag. Meer informatie over het maken van bezwaar vindt u op <https://www.duo.nl/zakelijk/oneens-met-duo/bezwaar-maken.jsp>.